

Συνέντευξη στο Νίκο Μόσχοβο για την Διαδυκτιακή Εφημερίδα "Τυπολόγος", 28-11-2011

www.typologos.com

1. Στο διήγημά σας «Το ραντεβού», που δημοσιεύτηκε στο Ιστολόγιο «Ιστορίες Μπουζαΐ» του λογοτεχνικού περιοδικού «Πλανόδιον» κάνετε μια εύστοχη αναφορά στα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου, που άλλαξαν τον κόσμο. Νομίζετε πως η λογοτεχνική ή γενικότερα η καλλιτεχνική έκφραση έχει αλλάξει κι αυτή μετά από αυτά τα δραματικά γεγονότα;

Σίγουρα άλλαξε η οπτική γωνία που βλέπουμε τα πράγματα και μάλιστα με βίαιο τρόπο. Τα ασφαλή στεγανά του Δυτικού κόσμου και οι αδιαπραγμάτευτες βεβαιότητες πάνω στις οποίες ήταν κτισμένη η ζωή τουλάχιστον των περισσοτέρων, ανατράπηκαν. Το Μητροπολιτικό απυρόβλητο καταρρίφθηκε. Στο βαθμό λοιπόν που η τέχνη καταγράφει, καθρεφτίζει και επεξεργάζεται τα τεκταινόμενα, είναι φυσικό να έχει επηρεαστεί, θα έλεγα ωστόσο ότι έχει —αν και με οδυνηρό τρόπο— εμπλουτιστεί. Έγινε πιο σύνθετη και ταυτόχρονα αναγκαστικά λιγότερο παραμυθητική.

2. Στο διήγημα «Η διεκδίκηση» περιγράφετε το πόσο σκληρά μπορούν να γίνουν ενίοτε τα παιδιά αναμεταξύ τους. Μήπως ενδόμυχα στέλνετε μήνυμα και σε όσους- όσες διεκδικούν πράγματα που δεν τους ανήκουν, αδιαφορώντας για το τελικό αποτέλεσμα;

Τα παιδιά είναι σκληρά όσο και οι ενήλικες απλώς έχουν μεγαλύτερη αμεσότητα και αυθορμητισμό και δεν ξέρουν ή δεν έχουν ακόμα λόγο για να κρύψουν αυτή τη σκληρότητα. Στο διήγημα «Η διεκδίκηση» το κορίτσι που διεκδικεί επιθετικά, στην ουσία αντιδρά αντανακλαστικά απέναντι στην σκληρότητα που δέχεται από τους άλλους. Η οριακή υπαρξιακή άρνηση, η πλήρης έλλειψη αποδοχής προκαλεί και ακραίες αντιδράσεις. Από την άλλη μεριά βλέπουμε πόσο μάταιη μπορεί να αποδειχθεί τελικά η προσπάθεια διαφύλαξης των πραγμάτων που θεωρούμε δικά μας.

3. Περιπαικτικό με μια δόση «θρίλερ» είναι και το διήγημα «Πεντικιούρ- Πετιγκρί». Πόσοι, άραγε, νεοέλληνες ακρωτηριάζουν την ψυχή τους βρίσκοντας ευχαρίστηση στο να παιδεύουν τους άλλους;

Παιδεύουμε τους άλλους πρωτίστως γιατί δεν αντέχουμε και δεν αγαπάμε τον εαυτό μας. Οπότε βασανίζοντας κάποιον ίσως ενδόμυχα διαισθανόμαστε ότι η τιμωρία θα έρθει και θα αφορά στον κακό εαυτό μας, που δεν μπορούμε από μόνοι μας να ελέγξουμε, ούτε να τιμωρήσουμε· μπορούμε να πούμε ότι όλα αυτά λειτουργούν αν δούμε στον τυχαίο ακρωτηριασμό της ηρωίδας ένα είδος τιμωρίας. Δυστυχώς υπάρχει ένας τύπος νεοέλληνα που συμπλεγματικά πιστεύει ότι ανυψώνεται ο ίδιος μειώνοντας τους άλλους, το βλέπουμε να συμβαίνει μέσα από την διαδρομή των τελευταίων δεκαετιών. Οι ισότιμες σχέσεις πάντα ήταν δύσκολες σε όλα τα επίπεδα, πρέπει να κατανοήσουμε και να υπερβούμε τις ανασφάλειές μας για να πάψουμε να βλέπουμε τους εκάστοτε άλλους (από αλλοδαπούς, ανάπηρους, πολιτικούς αντιπάλους, έως οικονομικά προηγμένους βορειοευρωπαίους, κ.α) ως απειλές.

4. Στο λογοτεχνικό σας έργο έχετε καταπιαστεί και με άλλα σοβαρά θέματα, όπως είναι η τεχνητή γονιμοποίηση και η γενετική. Ανησυχείτε καθόλου ως δημιουργός ότι στο μέλλον

θα αποτελείται η ανθρωπότητα από γενετικά τροποποιημένους ανθρώπους;

Το ανθρώπινο σώμα φιλοξενεί ήδη —προς το παρόν προς όφελός του— ξένα υλικά όπως εμφυτεύματα, μπαλονάκια, βαλβίδες, τεχνητά μέλη και όσο προχωρά η επιστήμη ο κατάλογος όλο μακραίνει. Ωστόσο η πιθανότητα του γενετικά τροποποιημένου ανθρώπου είναι τρομακτική! Κυρίως αν αυτή η παρέμβαση αφορά στον πλήρη προγραμματισμό του κοινωνικού συνόλου μέσω ελέγχου του γενετικού κώδικα (DNA) με κριτήρια ευγονικής —με όλες τις ανατριχιαστικές θεωρίες που αυτή προϋποθέτει, για να εξυπηρετήσει συγκεκριμένες ομάδες και συμφέροντα. Η τέχνη αναδεικνύει αυτά, τα καθόλου απίθανα πλέον, σενάρια μέσα από την υπερβολή που σε ορισμένες περιπτώσεις φαντάζει ως επιστημονική φαντασία.

5. Έχετε σπουδάσει εικαστικά κοντά στους Νίκο Κεσανλή και Δημήτρη Μυταρά. Μπορείτε να θυμηθείτε δυο φράσεις των δυο εξαίρετων αυτών δημιουργών, που κρατάτε «καλά φυλαγμένες στο σεντούκι της καρδιάς σας»;

Η διδασκαλία αλλά και το προσωπικό έργο του Νίκου Κεσανλή και του Δημήτρη Μυταρά λειτούργησαν για μένα αντιστικτικά και ταυτοχρόνως συμπληρωματικά, ήταν οι δύο αντίποδες από τους οποίους άντλησα γνώση. Κοντά στον Μυταρά έμαθα το χρώμα και την σύνθεση, ο Κεσανλής μου έμαθε την αξία της έρευνας και της αμφισβήτησης. Δεν μπορεί να συνοψιστεί η σπουδή τόσων χρόνων σε δύο προτάσεις. Αυτό πάντως που θεωρώ σημαντικό είναι το απόσταγμα της γνώσης που αποκόμισα μέσα από την σύνθεση της διδασκαλίας τους, εκεί στηρίζω την δουλειά μου και το πιστεύω ακράδαντα: Η τέχνη ψάχνει για την αλήθεια και όταν ο καλλιτέχνης λέει κάποιες φορές ψέματα μέσα από το έργο του μαρτυριέται. Φυσικά η αλήθεια δεν είναι μία, ο κάθε άνθρωπος βρίσκει-φτάνει στην αλήθεια του μέσα από την δική του προσωπική διαδρομή. Η τέχνη υπάρχει για να ανοίγει δρόμους.

6. Εικαστικά, αλλά και λογοτεχνικά, χρησιμοποιείτε αρκετά το σύμβολο της κούκλας. Άραγε, πόσες γυάλινες σπασμένες κούκλες νομίζετε ότι κυκλοφορούν σήμερα ανάμεσά μας;

Φοβάμαι πως ο καθένας από μας κουβαλάει μια σπασμένη κούκλα μέσα του, και εννοώ τα ανώριμα κομμάτια του ψυχικού μας κόσμου, αυτά που δεν πρόλαβαν ή δεν κατόρθωσαν να ενηλικιωθούν. Μέσα από το σύμβολο της κούκλας εκφράζεται μετωπιακά η παιδική ηλικία με όλα εκείνα τα κρυμμένα, απωθημένα τραύματα στα οποία οφείλεται η απρόοπτη ανάδυση ενός άγνωστου μας εαυτού, που συμπεριφέρεται και αντιδρά σε ορισμένες περιπτώσεις με τρόπους μη ελέγξιμους. Οι κούκλες και στη ζωγραφική αλλά και στην πεζογραφία μου είναι αυτά τα ανώριμα κομμάτια, τα θυμωμένα-πληγωμένα παιδάκια που τα βγάζω στο φως, τα διηγούμαι και τα ζωγραφίζω φέρνοντάς τα με αυτό τον τρόπο στην πραγματική διάσταση την οποία καλούνται να αντιμετωπίσουν. Μέσα απ' αυτή την διαδικασία της απομάγευσης των φαντασμάτων αποδυναμώνονται τα σκοτεινά σημεία του παρελθόντος.

7. Τιτλοφορείται έναν πίνακα σας «Η Τέχνη ως αδύνατος επιστροφή». Άραγε, πόσοι άνθρωποι αδυνατούν σήμερα να επιστρέψουν στα όνειρά τους και τι νομίζετε πως θα πρέπει να γίνει γι' αυτό από πλευράς των δημιουργών;

Πιστεύω πως αν διαφυλάτουμε κάπου βαθειά μέσα μας όσα ονειρευτήκαμε, θα είναι πιο εύκολο να ανατρέξουμε σ' αυτά όταν νιώσουμε την ανάγκη, άλλωστε εκεί κατοικούν τελικά τα πιο καθαρά, τα πιο δυνατά κι ανθεκτικά στοιχεία μας. Στον τίτλο του συγκεκριμένου πίνακα υπάρχει μια εν δυνάμει αντίφαση: το λέω αυτό γιατί πιστεύω πως η τέχνη έχει-βρίσκει τρόπους να μεταθέτει, να υπερβαίνει ή και να καταργεί τα όρια, επομένως χρησιμοποίησα την έννοια του μη εφικτού περισσότερο για να αφυπνίσω τους αποδέκτες του έργου. Να τους βοηθήσω να συνειδητοποιήσουν ότι η τέχνη δεν λογοδοτεί στην πραγματικότητα αλλά στο πνεύμα ή την ψυχή. Ο καλλιτέχνης που χρησιμοποιεί την τέχνη του ως μέσο (για πολιτική, χρήματα, καταξίωση) θα προσανατολίσει λάθος τους αποδέκτες της και δεν θα αποκτήσουν ποτέ επαφή με τα όνειρά τους.

8. Αναφέρεστε πολύ και στους «Αγγέλους». Τι σημαίνουν για εσάς οι φύλακες- άγγελοι των ζωών μας;

Είναι αλήθεια ότι παλαιότερα είχα εκθέσει μια μεγάλη ενότητα όπου δούλευα πάνω στην έννοια του αγγελικού στοιχείου. Τα έργα εκείνα ήταν αφαιρετικά, υπήρχαν δηλαδή πολύ λίγα παραστατικά ερεθίσματα που μπορούσαν να λειτουργήσουν ως περάσματα-κλειδιά για τον θεατή. Παρ' όλα αυτά με εντυ-

πωσίαζε ιδιαίτερα το γεγονός ότι όλοι καταλάβαιναν το θέμα των έργων. Θέλω να πω, πως ίσως υπάρχει μια αύρα στα πρόσωπα που μας περιβάλλουν, ακόμη και στα πράγματα μερικές φορές που την αντιλαμβανόμαστε πέρα από τις πέντε γνωστές αισθήσεις μας. Δεν αναφέρομαι στα γνωστά θρησκευτικά αγγελικά σύμβολα, που άλλωστε υπάρχουν σε όλες τις θρησκείες και σε όλο το γνωστό ιστορικό βάθος χρόνου, αλλά στο προστατευτικό πλέγμα που ενδέχεται να μας περιβάλλει χωρίς καν να το συνειδητοποιούμε, και δημιουργείται από τη θετικότητα των ανθρώπων που μας αγαπούν, από τις αγαθές σκέψεις, τις καλές πράξεις. Αν δεχτούμε ότι ως στοιχείο του σύμπαντος συμμετέχουμε σ' αυτό με τρόπους που δεν αντιλαμβανόμαστε απολύτως, ίσως γιατί δεν έχει κατορθώσει ακόμη η επιστήμη να τους καταστήσει αντιληπτούς, τότε μπορούμε να αφήσουμε ανοιχτό ένα παράθυρο στην πιθανότητα...

Ούτως ή άλλως πάντως φύλακας άγγελός μας μπορεί να είναι απλώς και το καλό κομμάτι του ίδιου μας του εαυτού.

9. Έχετε κάνει μαθήματα ζωγραφικής στις έγκλειστες των γυναικείων φυλακών Κορυδαλλού. Τι αποκομίσατε από την όλη εμπειρία;

Έκανα εθελοντικά μαθήματα στις Γυναικείες Φυλακές Κορυδαλλού για τριάμισι χρόνια περίπου. Οι κοπέλες στην αρχή ήταν επιφυλακτικές, μετά σιγά σιγά κέρδισα την εμπιστοσύνη τους κι άρχισαν να ανοίγονται, στο τέλος αδημονούσαν να έρθει η ώρα της ζωγραφικής, ήταν άλλωστε από τις λίγες ευκαιρίες που είχαν για να εκφραστούν, αισθανόντουσαν για λίγο ελεύθερες. Συνάντησα απίστευτες καταστάσεις εκεί μέσα, όλες οι ηλικίες ανακατεμένες, όλα τα αδικήματα μαζί, καμμία διάκριση και φροντίδα για τους ναρκομανείς. Παρ' όλα αυτά συνάντησα ανθρώπους με ευαισθησία. Συνειδητοποίησα πως υπάρχουν στιγμές που η ψυχή του ανθρώπου ακροβατεί πάνω σε ένα τεντωμένο σκοινί. Πως δεν είναι απαραίτητο να είναι κανείς πολύ κακός άνθρωπος για να κάνει μια πολύ κακή πράξη και πως το όριο ανάμεσα στο μέσα και το έξω είναι τελικά πολύ δυσδιάκριτο. Έμαθα στην πράξη τί σημαίνει ανεκτικότητα, και πόσο σημαντική είναι η αποδοχή. Πιστεύω ότι το πιο σοβαρό στοίχημα του σωφρονιστικού συστήματος είναι η επανένταξη αυτών των ανθρώπων στην κοινωνία. Εντέλει σίγουρα μετά απ' αυτή την εμπειρία βλέπω τον κόσμο με άλλα μάτια.

10. Μπορείτε να μας αποκαλύψετε τη φράση μιας φυλακισμένης, που θα σας ακολουθεί για πάντα;

Κάθε φορά όταν έφτανα μπροστά στην εσωτερική, μεταλλική πόρτα που οδηγούσε στα κελιά και στο χώρο που κάναμε το μάθημα έβλεπα τα πρόσωπά των κρατουμένων στριμωγμένα πίσω από το μικρό παραθυράκι να με χαιρετούν. Μια μέρα που είχα καθυστερήσει λίγο μια κοπέλα με υγρά μάτια και σοβαρό ύφος μου είπε: «Μην ξαναργήσεις σε παρακαλώ» «έ, καλά μόνο δέκα λεπτά άργησα» δικαιολογήθηκα, «Τα δέκα λεπτά για μας είναι αλλιώς από τα δικά σου...» κι όταν την κοίταξα ερωτηματικά συνέχισε «γιατί εσύ είσαι το παράθυρό μας στον κόσμο». Δεν ξανάργησα ποτέ.

11. Έχετε επιμεληθεί τα σκηνικά και τα κοστούμια σε θεατρικές παραστάσεις. Νομίζετε πως το εικαστικό μέρος του θεάτρου αντικατοπτρίζει τον «καθρέπτη της ψυχής μας»;

Το θέατρο είναι μια πολύ σοβαρή υπόθεση. Δεν είναι τυχαίο ότι στην αρχαία Ελλάδα ήταν κοινό αγαθό προσιτό σε όλους και η ίδια η Πολιτεία προσέφερε με το θεσμό των Θεωρικών την δυνατότητα στους φτωχούς Αθηναίους να παρακολουθούν θεατρικές παραστάσεις, θεωρώντας πολύ σημαντικό τον παιδαγωγικό τους χαρακτήρα, λόγω του ότι η αναπαράσταση των ψυχικών παθών μέσω της δραματοποίησης περνάει ευκολότερα στο κοινό. Από παιδί αγαπούσα το θέατρο και είχα την τύχη να αναπνεύσω αυτό το μαγευτικό κόσμο λόγω του θείου μου Νάσου Νικόπουλου που ήταν τακτικός κριτικός θεάτρου στην εφημερίδα «Αυγή». Στην Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών εκτός της ζωγραφικής, είχα πάρει ως μάθημα επίλογής την σκηνογραφία, που τότε δίδασκε ο Γιώργος Ζιάκας. Η εμπειρία μου έδειξε ότι ο ρόλος του ζωγράφου –με την έννοια της απόλυτης ελευθερίας του δημιουργού– πρέπει να υποχωρεί απέναντι στο θεατρικό έργο, αν θέλει να το υπηρετήσει σωστά ως σκηνογράφος και να αναδείξει το κείμενο και τους χαρακτήρες. Δεν εννοώ φυσικά να μην δίνει καθόλου ο σκηνογράφος το προσωπικό του στίγμα, θα πρέπει όμως κατά τη γνώμη μου αυτό να γίνεται με τρόπους που να είναι γερά και οργανικά δεμένοι με το σύνολο. Ωστόσο η μεγάλη πρόκληση για τον σκηνογράφο είναι να αντιληφθεί και να ερμηνεύσει όχι το πνεύμα του ίδιου του έργου, όσο το πνεύμα της ερμηνείας του σκηνοθέτη. Να γίνει ο καθρέφτης αυτής της ερμηνείας. Αλλιώς θα υπάρχει στο έργο μια λειτουργική ασυμμετρία που δεν θα του επιτρέψει να λειτουργήσει σωστά.

γήσει στην ψυχή του θεατή. Το εικαστικό μέρος του θεάτρου είναι πολύ σπουδαίο διότι υποστασιοποιεί την λεκτική εικόνα και κάνει έτσι το θέατρο αυτό που είναι: «μίμηση πράξεως».

12. Ρευστός κόσμος, σώματα αποκομμένα, καθρέπτες, ζωή σε κίνηση, λέξεις και συναισθήματα. Πόσο ρευστή μπορεί τελικά να είναι η καλλιτεχνική δημιουργία στις ημέρες μας;

Μάλλον αναφέρεστε σε μια performance που είχα κάνει στο Φούρνο, όταν πριν από κάποια χρόνια συνεργάστηκα με τον σκηνοθέτη Αλέξανδρο Φασόη. Ο τίτλος ήταν «Εικόνες του Ρευστού Κόσμου» και επρόκειτο για μια εικαστική προβολή επάνω σε κοίλο καθρέφτη, όπου η παραμόρφωση των εικόνων παρέπεμπε ακριβώς στην ρευστότητα των συναισθημάτων αλλά και του τρόπου που αντιλαμβανόμαστε μερικές φορές τη ζωή. Ο καθρέφτης, και πιο συγκεκριμένα η έννοια του ειδώλου και του αντικατοπτρισμού με έχει απασχολήσει πολύ κατά το παρελθόν και εμφανίζεται και στην εικαστική μου δουλειά μέσα από κατασκευές μεγάλων διαστάσεων, αλλά και στην πεζογραφία μου. Στη νουβέλα που έχει τον τίτλο «Σαν σε καθρέφτη» (εκδ. Μεταίχμιο, 2003), ουσιαστικά το μισό βιβλίο λειτουργεί ως καθρέφτης του υπολοίπου, με τους ήρωες να κινούνται σε χώρους και χρόνους παράλληλους αντικατοπτρίζοντας ερήμην τους τις κινήσεις τους, καθώς οι ίδιοι αρνούνται ουσιαστικά να δουν την αλήθεια. Στο βαθμό που η τέχνη ιδρύει αναλογίες ή μιμείται τη ζωή, εκεί όπου υπάρχει το στοιχείο της ροϊκότητας, και εκεί υπάρχει η ρευστότητα και στην τέχνη. Και στην μεν λογοτεχνία αυτό είναι εφικτό λόγω του ότι το κείμενο έχει διάρκεια, έχει ενσωματωμένο στην ύλη του την διάσταση του χρόνου. Στη ζωγραφική όμως αυτό το στοιχείο απουσιάζει, είναι δυσδιάστατη. Εδώ έρχεται η performance που προσφέρει/προσθέτει τον χρόνο στα εικαστικά στοιχεία δημιουργώντας έτσι ένα νέο σύνολο, μια νέα σύνθεση χωροχρονική. Ίσως αυτή την ανάγκη να καλύπτει και η διαρκώς αυξανόμενη τάση των εικαστικών καλλιτεχνών προς την video-art – εκεί βέβαια ενεδρεύουν άλλες παγίδες, αλλά αυτό είναι μια άλλη συζήτηση. Η τέχνη μετά από αιώνες «ακινήσιας» έγινε ρευστή ακολουθώντας σ' αυτό το πολυδιασπασμένο και διαρκώς αναδιατασσόμενο κοσμοείδωλο του σύγχρονου κόσμου. Δυο χαρακτηριστικές αντιστικτικές στιγμές στην μίμηση αυτής της ρευστότητας στη λογοτεχνία του προηγούμενου αιώνα είναι το προπολεμικό μυθιστόρημα της συνειδησιακής ροής, και στον αντίποδά του, το μεταπολεμικό Νέο Μυθιστόρημα.

13. Μπορείτε να μας αποκαλύψετε μια γνώμη από αναγνώστη που κυριολεκτικά σας άνοιξε ένα «καινούργιο παράθυρο στο δημιουργικό σας σύμπαν»;

Ακούω πάντα πολύ προσεκτικά τις απόψεις των αναγνωστών. Ο τρόπος πρόσληψης και κατανόησης ενός κειμένου διαφέρει από άνθρωπο σε άνθρωπο κι αυτό προσφέρει μια ποικιλία που συχνά με ξαφνιάζει καθώς ακούω εκδοχές του κειμένου μου που δεν είχα καν σκεφτεί. Αυτό συμβαίνει γιατί υπάρχουν φορές που ο δημιουργός λειτουργεί ελευθερώνοντας κι ακολουθώντας στοιχεία του υποσυνείδητου και δεν έχει σαφή ενσυνείδητη εποπτεία του αποτελέσματος του έργου του. Ωστόσο δυστυχώς μέχρι σήμερα δεν εντύχησα να συναντήσω έναν αναγνώστη που να μου «ανοίξει ένα καινούργιο παράθυρο»· είχα όμως την τύχη να συναντήσω ένα λογοτέχνη –ποιητή και διανοητή– τον Αντώνη Ζέρβα, που «διάβασε» τη ζωγραφική μου με τέτοιο τρόπο που με κινητοποίησε δημιουργικά και με έκανε να συνειδητοποιήσω στοιχεία και τρόπους στα έργα μου που αγνοούσα. Ενέταξε τα γυναικεία πρόσωπα των πινάκων μου στο πλαίσιο της ελληνικής κοινωνίας, τα ερμήνευσε μέσα από τους ρόλους της ελληνίδας γυναίκας, κι έτσι ολόκληρη αυτή η ζωγραφική ενότητα απέκτησε διαφορετικό, ευρύτερο σημείο αναφοράς απ' αυτό που είχα εγώ στο νου μου.

14. Ζωγραφίζετε με μια υποψία αχνού φωτός, που νομίζω πως παραπέμπει στην Ελπίδα και στο μέλλον. Τι νέα δημιουργικά όνειρα, λοιπόν, μας ετοιμάζετε;

Δεν ξέρω αν το αχνό φως παραπέμπει στην Ελπίδα και το Μέλλον όπως τα εννοούμε συνήθως, δηλαδή με κοσμικό συμφεροντολογικό τρόπο. Για μένα περισσότερο συμβολίζει το θετικό, το αγγελικό κομμάτι της ψυχής. Από τα «Ανοίγματα» της ομότιτλης τελευταίας δουλειάς μου διαφαίνεται ένα φως που έρχεται απ' έξω, ένα έξω όμως που δεν έχει καθόλου ρεαλιστική προέλευση, μοιάζει περισσότερο φως ψυχοπνευματικό ή μεταφυσικό και δεν είναι απαραίτητως συνδεδεμένο με το μέλλον· κάθε άλλο μάλιστα, θα έλεγα πως το παρελθόν, έχει πολύ Ελπίδα, γι' αυτό ίσως πρέπει να στραφούμε ξανά προς τα εκεί και μέσα από ιστορίες, κείμενα και παραστάσεις, γεμάτες πνευματικότητα και φαντασία, να αντλήσουμε πάλι γνώση, αξίες και παραδείγματα. Αλλά κι ο ζόφος του παρελθόντος μπορεί να μας διδάξει. Είναι γνωστό πως οι λαοί που δεν διδάσκονται από την ιστορία και από τα λάθη του παρελθόντος, δυστυχώς τα επα-

να λαμβάνουν. Φοβάμαι πως ακριβώς αυτό ισχύει για τη χώρα μας.

Όσον αφορά στα μελλοντικά μου σχέδια, συνεχίζω την μεγάλη ενότητα, που μέρος της είχα εκθέσει πέρυσι στην Αίθουσα Τέχνης «Ερμούπολη» στη Σύρο, με τίτλο «Δωμάτια-Ένοικοι-Ανοίγματα». Τα «Δωμάτια» μοιάζουν κλειστά κι αδιέξοδα, αλλά υπάρχει πάντα σε όλα τα έργα αυτής της ενότητας το «Ανοίγμα» απ' όπου εισβάλλει ως δυνατότητα αυτό το αχνό εξαγνιστικό Φως, όπως υπάρχουν και οι «Ένοικοι» δέσμιοι και ταυτόχρονα εκτεθειμένοι σ' αυτό το διαφορετικό φως. Ταυτόχρονα συμμετέχω σε τρεις ομαδικές εκθέσεις που γίνονται τώρα τον Νοέμβριο και τον Δεκέμβριο, στο Πολιτιστικό Κέντρο Τέχνης «Μελίνα» και στην Τεχνόπολη στο Γκάζι.

Ηρώ Νικοπούλου